

Knjiga sažetaka:
Nacionalni naučni skup
Postepidemiološki stres:
istorijske i medicinske dileme

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18-20,
23. maj 2023.

Knjiga sažetaka: *Nacionalni naučni skup Postepidemiološki stres: Istorijske i medicinske dileme* 23. maj 2023, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Urednici: Haris Dajč i Maja Vasiljević

Izdavač: Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture (NDIZK) i Univerzitet u Beogradu Filozofski fakultet

Članovi Naučnog i Organizacionog odbora:

Prof. dr Nikola Samardžić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Prof. dr Nevena Divac, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu

Vanr. prof. dr Haris Dajč, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Prof. dr Siniša Mišić, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dr Maja Vasiljević, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Dr Hana Lango Alen, MRC Odeljenje za epidemiologiju, Univerzitet u Kembridžu

Prof. dr Josip Vrandečić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Dr Željko Dugac, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Prof. dr Mirjana Roter-Blagojević, Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu

Vanr. prof. dr Anješka Sadecka, Institut za evropske studije, Jagelonski univerzitet u Krakovu

Vanr. prof. Edidio Ivetić, Odeljenje za istoriju i geografiju antičkog sveta, Univerzitet u Padovi

Štampa: Standard 2, Beograd

tiraž: 50

Beograd 2023.

ISBN 978-86-88813-14-3

Slika na koricama: Gilles li Muisis, "Antiquitates Flandriae" (tome 2), ms. 13077, fol. 24 v, Peste à Tournai en 1349, Bruxelles, Bibliothèque Royale. © KIK-IRPA, Brussels, cliché X004179

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije podržalo je organizovanje naučnog skupa.

Program naučnog skupa:

Svečana sala Filozofskog fakulteta, "Dragoslav Srejski", br. 108, ul. Čika Ljubina 18-20

10:15-10:30 Registracija učesnika

10:30-11:00 Otvaranje skupa i Uvodno obraćanje:
prof. dr Nevena Divac

I sesija 11-12.05

rukovodilac sesije: Nikola Samardžić

- 11.00-11.10 Danijela Stefanović „Kad je telo crno kao ugljen“ – epidemije na Starom istoku u II milenijumu pre n.e.
- 11.10-11.20 Dragoljub Marijanović „Od Tukidida do Teofana“ Vizantijsko razumevanje epidemijskih procesa i predstave o njima u istorijskim delima kraja 8. i početka 9. veka
- 11.20-11.30 Marija Kocić Kuga u Veneciji 1575–1577. i njene posledice po politički položaj Mletačke republike i njeno ustrojstvo
- 11.30-11.40 Nevena Divac COVID i Španski grip: Pandemijske sekvele
- 11.40-11.50 Maja Vasiljević Između ratne, pandemijske i migracione traume: Srpski vojnici u Tunisu 1916-1918
diskusija 11.50-12.05

pauza za kafu 12.05-12.20

II sesija 12.20-13.25

rukovodilac sesije: Maja Vasiljević

- 12.20-12.30 Jelena Mrgić Krize i osećajnost: „bečke godine“ (1683–1699) i godine Kovida (2019-2022)
- 12.30-12.40 Miloš Đorđević Izolacija habzburških provincija i posledice restriktivnih mera usled epidemije kuge u 18. veku
- 12.40-12.50 Vladimir Abramović Povratak normalnom životu – Suočavanje sa posledicama epidemija kuge u južnoj Ugarskoj u 18. veku
- 12.50-13.00 Haris Dajč Preveza pre i posle osvajanja Ali-paše 1798: demografske i ekonomske posledice
- 13.00-13.10 Marko Šuica i Ana Radaković Učenje o pandemijama, epidemijama i prirodnim katastrofama u nastavi istorije (studija slučaja Republika Srbija)
diskusija: 13.10-13.25

III sesija 13.25-14.05

rukovodilac sesije: Nevena Divac

- 13.25-13.35 Nikola Samardžić *Dugi kovid, istorijska stranputica*
- 13.35-13.45 Ognjen Radonjić *Poremećaji u svetskoj ekonomiji u pandemijskom i postpandemijskom periodu 2020-2022*
- 13.45-13.55 Isidora Jarić, Miloš Milenković i Marko Milenković *Nove tehnologije kao alatka za prevazilaženje iznenadne društvene krize: Dostupnost zdravstvene zaštite nekovid pacijenata u doba KOVID-19 pandemije*
- 13.55-14.05 Ljubica Milosavljević i Ana Banić Grubišić *Antropološka analiza kvaliteta života starijih pripadnika društva u uslovima povišenog stresa izazvanog pandemijom virusa kovid-19*
- 14.05-14.15 Milena Vukmirović *15-minutni grad. Koncept urbanog razvoja osnažen pandemijom COVID-19*
diskusija 14.15-14.30

14.30-15.30 završni ručak

Vladimir Abramović

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

kontakt: vabramov@f.bg.ac.rs

Povratak normalnom životu – Suočavanje sa posledicama epidemija kuge u južnoj Ugarskoj u 18. veku

Sažetak:

Saopštenje ima za cilj da prikaže kakve posledice na život ljudi su ostavljale brojne epidemije kuge koje su pogadale oblasti južne Ugarske tokom 18. veka. U istoriografiji tema epidemije kuge je uglavnom prikazana sa aspekta akutnih problema koje je izazvala – tok samih epidemija, mere koje su vlasti preduzimale za njihovo suzbijanje, kao i receptije tih mera od strane zahvaćenog stanovništva. U radu ćemo nastojati da analiziramo i predstavimo prevazilaženje postepidemiološkog stresa stanovništva, odnosno kako je izgledao povratak normalnom, običnom životu. Drugim rečima, fokusiraćemo se na reakcije i postupke stanovništva, nakon što su epidemije bile okončane.

Ključne reči: južna Ugarska, 18. vek, kuga, epidemije, posledice epidemija, povratak normalnom životu

Haris Dajč

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

kontakt: haris.dajc@f.bg.ac.rs

Preveza pre i posle osvajanja Ali-paše 1798: demografske i ekonomske posledice

Sažetak:

Napad Ali-paše na Venecijansku Dalmaciju odnosno nekadašnje venecijanske gradove na obali Epira bio je posebno značajan jer je prvi put nakon 1716. pružio Turcima mogućnost da u potpunosti kontrolišu zapadnu kontinentalnu obalu Jonskog mora. Preveza, grad na ulazu u Ambrakijски zaliв, jedan od najbogatijih gradova Epira, pre napada Ali-paše imala je 8.000 stanovnika da bi nakon 1798, taj broj pao na svega nekoliko stotina. Grad je takođe bio jedan od najvažnijih venecijanskih poseda, važan zbog proizvodnje jednog od najboljih maslinovih ulja na Mediteranu. Opsada i zauzimanje grada su bili deo ratnih sukoba između Francuske na jednoj strani i alijanсе okupljene oko Velike Britanije čiji su najvažniji saveznici u Jonsko-jadranskom basenu bile Rusija i Turska. U opsadi Preveze građani su zajedno sa francuskim trupama pokušali neuspešno da se odbrane od Ali-paše. U borbama u Prevezi Francuzi su izgubili skoro 400 vojnika, dok je od preostalih 150 zarobljenika niko nije preživeo marš do Carigrada, dok je veliki deo građana koji je preživeo osvajanje završio kao roblje. Za istraživanje demografskih i ekonomskih posledica osvajanja Preveze iz 1798. korišćena je neobjavljena građa iz Carigrada (fond TNA PRO FO 78), kao i putopisi nastali početkom 19. veka od kojih je poseebno važan opis brtianskog lekara Edward Dodwell-a iz 1801. godine.

Ključne reči: Preveza, Epir, Turska, Ali-paša, demografkse posledice, razaranja

Nevena Divac

Institut za farmakologiju, kliničku farmakologiju i toksikologiju, Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu

kontakt: nevena.divac@med.bg.ac.rs

COVID i Španski Grip: Pandemijske Sekvele

Sažetak:

Španski grip je jedna od najvećih zdravstvenih katastrofa u istoriji. Svet je slavio pobjedu i odavao počast poginulima, dok su se žrtve bolesti shvatale kao još jedna neminovnost opšteg stradanja. Izuzetne virulentnosti i patogenosti, međutim, virus Španskog gripa je napravio više štete nego što se može sagledati pukim prebrojavanjem mrtvih. Već oslabljenom stanovništvu, izmučenom ratom, ostavljao je posledice koje su se ogledale u narušenom fizičkom i mentalnom zdravlju, doprinevši verovatno i ekonomskoj krizi i pojavi totalitarizma u međuratnoj Evropi. Svet je na COVID bio upozoren. SARS i MERS su bili uzbuna. Opstrukcije u vidu manipulacija informacijama iz zemlje izvora, snažni antivakcionalni pokreti i nekompetentnost populističkih vlada otežavale su stavljanje pandemije pod kontrolu. Svetska zdravstvena organizacija je i zvanično 5. maja 2023. objavila da COVID više nije *global health concern*. Međutim, COVID nije nestao. Nastupile su dugoročne posledice u vidu dugog (long) COVID-a koje kod više od 10% obolelih pogađaju gotovo sve organske sisteme na izuzetno nepredvidljiv način. Neposrednu paralelu između pandemije Španskog gripa i COVID-a nije moguće povući, ali je slična težnja da se prepuste zaboravu. Dugi (long) COVID će ipak trajati da opominje i podseća. Ključni su medicina zasnovana na dokazima, uvažavanje pravovremenih informacija i razvoj svesti o kolektivnoj odgovornosti.

Ključne reči: pandemija, sekvele, COVID, Španski grip

Miloš Đorđević

Filosofski fakultet Univerzitet u Nišu

kontakt: milos.djordjevic@filfak.ni.ac.rs

Izolacija habzburških provincija i posledice restriktivnih mera usled epidemije kuge u 18. vek

Sažetak:

Za život stanovništva jugoistočne Evrope pojava kuge predstavljala je stalnu pretnju, naročito u 18. veku. Razorna bolest koja je često odnosila više života od ratova, proširila se na tlo Habzburške monarhije preko osmanskih provincija na Balkanu. Pojava i brzo širenje kuge u Banatu za vreme austro-turskog rata 1737-1739. bio je znak za uzbunu u svim zemljama Svetog Rimskog carstva nemačke nacije. Poučeni dotadašnjim iskustvima u sprečavanju širenja kuge, vladari nemačkih zemalja objavili su u štampanim medijima proglase o zabrani kretanja ljudi, robe i životinja iz južnih habzburških provincija. Krajem novembra 1738. godine Banatska administracija je izdala zaštitni patent čija je suština bila izolacija onih provincija u kojima je zavladao epidemija kuge. Veoma rigorozne mere usporavale su već otežane uslove putovanja usled ratnih prilika. Da bi otklonila biološku opasnost po sopstveno stanovništvo i obezbedila granicu sa Osmanskim carstvom, Habzburška monarhija je tokom 18. veka koristila sav vojni i administrativni aparat. Mirnodopski period je značio novi način borbe države u odbacivanju opasnosti od masovnog pomora stanovništva usled epidemija bolesti, čije uzroke tadašnja nauka još nije poznavala. Do kraja 18. veka sistem odbrane od kuge zasnivao se na unapređenju karantinskih mera pri prelasku granica imajući u vidu ekonomski aspekt po monarhiju.

Ključne reči: izolacija, epidemija, kuga, Habzburška monarhija, Temišvarski Banat, Osmansko carstvo.

Isidora Jarić, Miloš Milenković i Marko Milenković

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

kontakt: dorajaric@gmail.com ; milmil@f.bg.ac.rs ; mmilenkovic@jhu.edu

Nove tehnologije kao alatka za prevazilaženje iznenadne društvene krize: Dostupnost zdravstvene zaštite nekovid pacijenata u doba KOVID-19 pandemije

Sažetak:

Rad razmatra ulogu novih tehnologija u traženju odgovora na izazove prozrokovane iznenadnom društvenom krizom izazvanom pandemijom KOVID-19. Empirijska analiza je izvedena na uzorku nekovid pacijenata koji boluju od hroničnih nezaraznih bolesti koje najviše opterećuju populaciju Srbije, koji žive na teritoriji Republike Srbije bez Kosova i Metohije i koji su regrutovani preko udruženja pacijenata. Empirijski podaci na kojima je izvedena analiza su prikupljeni uz pomoć fokusgrupnih intervjua. Analiza pokazuje da je pristup zdravstvenoj zaštiti tokom pandemije bio limitiran i da protokoli koje su država i sistem zdravstvene zaštite u hodu postavljali nisu uvažavali specifične potrebe ove socijalno ranjive grupe pacijenata. To je, zbog nemogućnosti da pravovremeno prođu kroz određene dijagnostičke procedure, dobiju adekvatnu terapiju i/ili rehabilitaciju, u velikom broju slučajeva rezultiralo pogoršanjem kliničke slike hroničnog oboljenja od koga boluju. Želeći da prevaziđu ovu osujećujuću (ličnu, ali i grupnu) situaciju, pacijenti i njihova udruženja su služeći se novim tehnologijama, pre nego zdravstveni sistem, artikulirali čitav niz odgovora na pandemijski izazov. U radu se iznose zaključci teorijskog ali i praktičnog karaktera, koji nastoje da pokažu koliko je važno inkorporirati empirijske uvide društveno-humanističkih nauka u konceptualizaciji i budućoj implementaciji nekih novih javno zdravstvenih protokola u kriznim situacijama kako bi se umanjio njihov potencijalni sindemijski efekat.

Ključne reči: Kovid-19, Srbija, nove tehnologije, hronične nezarazne bolesti, prava pacijenata, sindemija, pristup zdravstvenoj zaštiti.

Dragoljub Marijanović

Filozofski fakultet Univerzitet u Beogradu, Odeljenje za Istoriju

Kontakt: dragoljub.marjanovic@f.bg.ac.rs

„Od Tukidida do Teofana“

Vizantijsko razumevanje epidemijskih procesa i predstave o njima u istorijskim delima kraja 8. i početka 9. veka

Sažetak:

Rad će analizirati na osnovu relevantnih narativnih izvora 8. i 9. veka, u kolikoj meri su vizantijski pisci – istoričari te epohe razumevali takozvanu „Justinijanovu kugu“ kao kontinuirani epidemiološki problem (u trajanju od tri veka) koji je obeležio istoriju različitih regiona Mediterana, ili su pak periodične pojave lokalnih epidemija posmatrali izolovano i u vezi sa aktuelnim političkim i verskim previranjima koje su u isto doba obeležile društveni život u Vizantijskom carstvu. U sklopu ove analize, budući da ćemo se baviti istraživanjem vizantijskih istorijskih predstava o epidemijama, pokušaćemo da ukažemo na još jedan važan aspekt koji karakteriše opise kuge u Vizantiji do početka 9. veka, a to su književni i naratološki uzori sa starijim opisima iste bolesti, čije su istorijske predstave u kontekstu narativnih opisa položeni još u vreme grčke antike. Imamo u vidu Tukididov opis takozvane Periklove kuge. S tim u vezi, postavimo pitanje, da li su u vizantijskoj historiografiji 8. i 9. veka postojali određeni kontinuiteti u opisima epidemija i koliko su ovi tipski opisi zapravo istorijski verni i autentični.

Ključne reči: Justinijanova kuga, epidemije, Mediteran, Tukidid, Prokopije, Nikoforova Kratka istorija, Teofanova Hronika, ikonoborstvo, car, jeres.

Ljubica Milosavljević i Ana Banić Grubišić

Filozofski fakultet u Beogradu, Odeljenje za etnologiju i antropologiju i Institut za etnologiju i antropologiju

kontakt: ljmilosa@f.bg.ac.rs ; agrubisi@f.bg.ac.rs

Antropološka analiza kvaliteta života starijih pripadnika društva u uslovima povišenog stresa izazvanog pandemijom virusa kovid-19

Sažetak:

Kvalitativno antropološko istraživanje, čija realizacija je otpočela tokom vanrednog stanja 2020. godine u Republici Srbiji – s ciljem da traje do ukidanja epidemije virusa kovid-19 – orijentisano je na najstarije pripadnike društva koji su u novonastalim okolnostima ocenjeni kao najugroženiji, kako u medijskom diskursu, tako i u domenu donosilaca odluka. Data ocena odnosila se, u prvom redu, na zdravstvene aspekte, ali je imala i višeznačne socijalne implikacije budući da je pretnja po zdravlje pojedinaca, pa i po kompletan zdravstveni sistem, transformisana u potpunu izolaciju na nivou apsolutne zabrane kretanje za sve starije od 65 godina. Početni odgovor na krizno dešavanje u srpskom društvu, ali i kasnije etape koje se u značajnoj meri razlikuju, stvorile su, tako, društveni ambijent u kojem su produbljeni svakovršni problemi skopčani sa *kvalitetom života* u starijoj dobi, pri čemu se u najvećoj meri registruju opadanja vezana za funkcionisanje sagovornika u svakodnevnom životu: od mogućnosti i prava na kretanje, preko redukovanja socijalnih kontakata, prava na donošenje odluka, sve do nedostupnosti medicinske brige ili njenog odlaganja do neizvesne budućnosti. U ovakvim okolnostima, registrovan je porast stresogenih faktora i njihov intenzitet što je, sledstveno, vodilo i većem padu kvaliteta života od onog koji se, tipično, očekuje u ovoj fazi života. Posebna pažnja posvećena je i periodu koji se određuje kao postpandemijski s ciljem da se sagledane posledice razumeju i kao one koje će biti moguće prevenirati u potencijalno kriznim situacijama u budućnosti.

Ključne reči: starost, kovid-19, stres, kvalitet života, antropologija

Jelena Mrgić

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, Odeljenje za Istoriju

Kontakt: jmrgic@yahoo.com

Krize i osećajnost: „bečke godine“ (1683–1699) i godine Kovida (2019-2022)

Sažetak:

U radu se polazi od razmatranja pojma „kriza“ u društveno-ekonomskim i kulturno-istorijskim kontekstima predindustrijskog perioda, s jedne strane, i „Antropocena“ s druge strane. Ovaj neologizam označava ukupne negativne uticaje procesa globalne industrijalizacije i demografske eksplozije tokom poslednjih dvestotinak godina na prirodnu sredinu širom planete. Smatramo da istorija osećajnosti (*emotional history*) može da ponudi bolje sagledavanje dva perioda kumulativnih kriza koje su imale različite oblike i ishode. „Bečke godine“ su izvorni naziv nastao na prostoru Centralnog Balkana tokom Velikog bečkog rata ili Rata Sv. lige protiv Osmanskog carstva, dok je pandemija Kovida-19 dobro posvedočen globalni proces. Rekonstrukcija „spirala kriza“ krajem 17. veka – klimatska nestabilnost Malog ledenog doba, povećani mortalitet usled epidemije kuge i vojnih akcija, prekid u proizvodnji i distribuciji hrane, migracije stanovništva i ograničeno delovanje lokalnih i državnih vlasti u cilju ublažavanja kriza, mogu da posluže kao parametri posmatranja društveno-ekonomskih i klimatskih poremećaja i „emotivnih režima“ u kojima se sve odigrava. U radu se prikazuju neke od mogućnosti istraživanja kriznih procesa u savremenom globalizovanom svetu u godinama pandemije i nakon njih, među kojima su i eko-humanističke nauke (*environmental humanities*), vrlo relevantne u pre-osmišljavanju budućnosti ljudske vrste u jedinstvenom ekosistemu naše planete.

Ključne reči: kriza, istorija osećajnosti, Veliki bečki rat (1683-1699), Antropocen, pandemija Kovid-19.

Marija Kocić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Kontakt: marija.kocic@f.bg.ac.rs

Kuga u Veneciji 1575–1577. i njene posledice po politički položaj Mletačke republike i njeno ustrojstvo

Sažetak:

Jedna od najrazornijih epidemija koja je pogodila grad Veneciju tokom ranomoderne epohe bila je kuga, od koje su njeni stanovnici počeli da oboljevaju 1575. godine. Neposredno nakon prvog udarca usledio je naredne godine mnogo ozbiljniji, kada je ova epidemija odnela veliki broj njenih stanovnika. Iako izvori protivreče u pogledu broja stradalih, svi oni u jednakoj meri svedoče da je epidemija odnela veliki broj pripadnika patricijata (patriciji), koji je važio za izvor suverene vlasti. Naime, mletačka država bila je ustrojena kao aristokratska republika utemeljena u društvenim previranjima sa početka XIV veka. Svrha izlaganja je da ukaže u kojoj su meri ljudski gubici tokom epidemije kuge 1575–1577. pogodili patricijat, izazivajući niz socijalnih i ekonomskih promena, koje su tokom narednog veka odveli ovu državu u vladavinu oligarhije kada je svu vlast u njoj monopolisalo nekoliko patricijskih porodica (*ottimati*).

Ključne reči: kuga, Venecija, patricijat, oligarhija

Ognjen Radonjić

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

kontakt: oradonji@f.bg.ac.rs

Poremećaji u svetskoj ekonomiji u pandemijskom i postpandemijskom periodu 2020-2022

Sažetak:

Posle kratkog predaha, strahovi od nadolazeće krize ponovo rastu. U 2020. svetska ekonomija se suočila sa ozbiljnim privrednim zastojem koji je bio posledica pandemije korona virusa. Izgubljene su hiljade milijardi dolara potencijalne proizvodnje kao posledica ogromnog broja zaraženih i preminulih, kidanja lanaca snabdevanja, zamiranja brodskog transporta preko Atlantika i Pacifika i privremenih zatvaranja širom sveta (*lockdown*). Neminovno, došlo je do značajnog pada u svetskoj proizvodnji i rasta u nezaposlenosti. Nakon kratko-ročne epizode optimizma u drugoj polovini 2021. zbog zauzdavanja pandemije i relativno očuvanog broja radnih mesta usled primene fiskalnih potpornih mera i ekspanzivne monetarne politike širom sveta, u februaru 2022. desio se novi šok – rat u Ukrajini - koji je odagnao nade da će značajan udeo tranzitornih recesionih i inflatornih efekata ispariti i da će se svet vratiti na putanju rasta iz predpandemijskog perioda. Dosledno, prognoze privrednog rasta za 2023. su sumorne.

Ključne reči: inflacija, referentne kamatne stope, dugovi, privredni rast, stagflacija

Nikola Samardžić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Kontakt: nikola.samardzic@f.bg.ac.rs

Dugi kovid, istorijska stranputica

Sažetak:

Početak globalizacije izložio je čovečanstvo epidemijskim udarima iz Narodne Republike Kine. Uspon populista u EU i SAD doprineo je ravnoteži nemoci. Kina je neodgovorna i nekompetentna pred izazovima koji kreću iz dubina društva i poretka. Zapadni svet je dočekaio pandemiju krajem 2019. nespreman, a uticaj populista doprineo delimičnom odbacivanju mera koje propisuje naučna medicina. Uspeh u brzom pronalasku efikasnih vakcina ostao je u senci nedovoljnog uspeha u vakcinaciji. Dugo trajanje kovida izazvalo je kulturnu i društvenu dekadenciju i ljudsku degradaciju. Dugi kovid je etička i sistemska dekadencija, koja traje. Dekadencija je proces u vremenu koji uništava svaku osobu u biološkom smislu. Opstrukcija vakcinacije vodila je nepotrebnom umiranju. I dok su racionalne i prosvetene institucije bile primorane na povlačenje i ustupke, smrt bilo koje ljudske jedinice izložene društvenom neredu vodi smrti organizovanog društva kao takvog. Dekadencija vodi entropiji, a smisao društva je u protivteži prirodnoj težnji samouništenja univerzuma.

Ključne reči: dugi kovid, populizam, globalizacija, vakcinacija, dekadencija

Danijela Stefanović

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dstefano@f.bg.ac.rs

„Kad je telo crno kao ugljen“ – epidemije na Starom istoku u II milenijumu pre n.e.

Sažetak:

Pisani izvori i materijalna svedočanstva sačuvali su podatke na osnovu kojih je moguće delimično rekonstruisati dva epidemijska talasa na prostoru Starog istoka u vreme II milenijuma pre n.e. Prvi talas, posvedočen na teritoriji današnje severne Sirije i severnog Iraka u prvoj polovini XVIII veka pre n.e., bio je regionalnog karaktera, te su se njegove posledice po ekonomiju i privredu odrazile na pojedinačne gradove-države čiji su stanovnici bili pogođeni bolešću. Drugi talas je sredinom XIV veka pre n.e. zahvatio prostor prednje Azije i bio je globalnog karaktera. Posledice ove epidemije bile su daleko razornije po države i društva Starog istoka i jedan od činilaca koji je mogao imati ulogu u urušavanju političkih entiteta krajem bronzanog doba.

Ključne reči: epidemije, Stari istok, II milenijum pre n.e., ekonomija, bronzano doba

Marko Šuica i Ana Radaković

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Kontakt: msuica@f.bg.ac.rs; markosuica67@gmail.com

ana.radakovic26@gmail.com

Učenje o pandemijama, epidemijama i prirodnim katastrofama u nastavi istorije (studija slučaja Republika Srbija)

Sažetak:

Saopštenje će biti usmereno na analizu školskih programa i udžbenika predmeta *istorija* u Republici Srbiji, kao i pojedinih aspekata tematskog izveštaja Opservatorije za nastavu istorije u Evropi (telo Saveta Evrope) o načinima na koji se epidemije i prirodne katastrofe obrađuju u nastavi istorije u drugim državama. Ciljevi saopštenja su da se ustanovi koje epidemije i prirodne katastrofe su sastavni deo sadržaja nastave istorije i na kakav način su kontekstualizovane u obrazovnom sistemu Republike Srbije, da bi se potom, komparativnom analizom uporedile sa rezultatima spomenutog izveštaja Opservatorije i izvukli određeni zaključci. Jedan od primarnih ciljeva je i da se ustanovi da li se kroz nastavu istorije, a imajući u vidu ishode obrazovanja definisane u programima, usmerava pažnja na ključne aspekte posledica epidemija i prirodnih katastrofa na društvene, ekonomske i demografske pojave i procese u prošlosti. U tom smislu, primeri iz prošlosti mogu imati važan obrazovni potencijal poput uticaja percepcije epidemija u prošlosti na podsticanje diskriminacije pojedinih društvenih grupa (primer jevrejskih zajednica u Evropi tokom epidemije kuge 1348) ili tumačenja određenih društveno-političkih fenomena (izbijanje epidemije u Atini tokom Peloponeskih ratova), kao i depopulaciju (kuga u Vizantiji 6. veka, pegavi tifus i „Španska groznica“ u drugoj deceniji 20. veka). Imajući u vidu postojeće kontroverze oko izbijanja pandemije Covid-19 i prateće teorije zavera koje kontaminiraju javni prostor, pažnja će biti usmerena i na pitanje da li se u nastavi istorije u Republici Srbiji stavlja odgovarajući akcenat na slične društvene pojave iz prošlosti, kao i na domete naučno-tehnološka otkrića iz medicine koja su promenila istoriju čovečanstva kako bi nove generacije razvijale svest o važnosti naučnog postupka i štetnosti pseudo-naučnih diskursa.

Ključne reči: epidemija, prirodna katastrofa, nastava istorije, kauzalitet, obrazovni ishodi

Maja Vasiljević

Filozofski fakultet Univerzitet u Beogradu

Kontakt: maja.vasiljevic@f.bg.ac.rs

Između ratne, pandemijske i migracione traume: Srpski vojnici u Tunisu 1916-1918

Sažetak:

Rad je fokusiran na proces lečenja vojnika srpske vojske u Severnoj Africi tokom Velikom rata, od proleća 1916. do jeseni 1918. godine. Nasuprot dosadašnjem pristupu autora, pretežno u kontekstu vojne istorije, koji su se usmeravali prvenstveno na uticaj i status pojedinaca, lekara, te vojnih i političkih zvaničnika na proces zbrinjavanja srpskih vojnika, kao što je francuski admiral Emil Geprat, u ovom radu se u fokus postavljaju višestruke traumatske posledice rata i napuštanja teritorije na srpske vojnike. Pored opsežne arhivske građe u kojoj se mogu pratiti konkretni statistički podaci o lečenju srpskih vojnika, u ovom radu se, s jedne strane, fokus premešta na memoarsku građu i korespondenciju pojedinaca koji su pripovedali o psihološkom stanju bolesnika. S druge strane, analiziraju se netradicionalne metode i dodatni psihološki stimulansi za izlečenje koji su primenjivani u ovom periodu. Najzad, traume srpskih vojnika u ovom radu se posmatraju na tri nivoa. Prvo, kao posledica učešća u ratu i složenosti učešća u konfliktu. Zatim, drugo, trauma se analizira kao posledica napuštanja teritorije i neizvesnosti povratka ili opstanka domovine, ali i konkretne tegobnosti prelaska albanskih planina i kasnog dolaska savezničkih brodova za evakuaciju u kome je značajan broj već nastradao od gladi i nemoci. Najzad, kao treća posledica traume razmatra se strah izazvan lečenjem u dalekoj egzotičnoj Africi, imajući u vidu da su većina vojnika prvi put napustili svoja sela i gradove učešćem u ratu. Detaljnim uvidom, autorka će predstaviti i konkretne medicinske nedoumice koje su uticale na zbrinjavanje, a potom lečenje bolesnika, a tiču se pandemijskih fenomena - trbušnog tifusa i kolere, te niza drugih zaraznih bolesti koje su obeležile Veliki rat i izazvale kako žrtve, tako i nužni razvoje medicine na tom polju.

Ključne reči: Tunis, Bizerta, Veliki rat, vojnici, bolesnici, trauma, lečenje

Milena Vukmirović

Univerzitet u Beogradu - Šumarski fakultet

kontakt: milena.vukmirovic@sfb.bg.ac.rs

15-minutni grad. Koncept urbanog razvoja osnažen pandemijom COVID-19

Sažetak:

Gradovi značajno doprinose klimatskim promenama, ali su istovremeno i među najugroženijim mestima u svetu. Direktno ili indirektno, klimatske promene imaju negativan uticaj na urbanu infrastrukturu, otežavaju pristup osnovnim gradskim uslugama i umanjuju kvalitet života u gradovima. Navedena situacija uticala je na gradove da se pridruže prvoj liniji klimatskih akcija. Razlog tome vidi se u potrebi za odgovornim upravljanjem i brizi o kvalitetu svakodnevnog života stanovnika grada koja je pomogla „mnogim zvaničnicima i gradonačelnicima da shvate da opredelenje i vođenje grada ka sigurnoj klimatskoj budućnosti ostvaruje višestruke koristi poput čistijeg vazduh, održive privrede i energetska efikasnosti“ (CIFE, 2017). Neposredno pred proglašenje pandemije COVID-19, na početku svoje kampanje za gradonačelnicu, An Hildago (Anne Hildago) promovira koncept 15-minutnog grada, kao "korak dalje" u višegodišnjoj radikalnoj reviziji kulture mobilnosti Pariza. Težište ideje sagledava se u pojmu blizine, posmatrane sa aspekta kvaliteta urbanog življenja, a na kome se gradi odnos dve suštinske komponente urbanog života – vremena i prostora. Okolnosti do kojih je došlo sprovođenjem mera za sprečavanje širenja COVID-19, omogućile su neposrednu implementaciju ideje 15-minutnog grada na teritoriji Pariza, što je doprinelo njenom daljem afirmisanju kao globalno poželjnog pristupa uređenja i urbanog razvoja gradova. U skladu sa navedenim, svrha rada se sagledava u predstavljanju koncepta 15-minutnog grada, širine njegove primene, ali i različitih stavova autora koji se vezuju za njegovu implementaciju u urbanim sredinama.

Ključne reči: 15-minutni grad, kvalitet života u gradovima, urbani razvoj, COVID-19

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

616.9-036.22(4)''16/21''(048)

NACIONALNI naučni skup Postepidemiološki stres: Istorijske i medicinske dileme (2023 ; Beograd)

Knjiga sažetaka / Nacionalni naučni skup Postepidemiološki stres: Istorijske i medicinske dileme, 23. maj 2023, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu ; [urednici Haris Dajč i Maja Vasiljević]. - Beograd : Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture : Univerzitet, Filozofski fakultet, 2023 (Beograd : Standard 2). - 20 str. ; 25 cm

Tiraž 50.

ISBN 978-86-88813-14-3 (NDIZK)

а) Инфективне болести -- Епидемиологија -- Историја -- Европа --
16в-21в -- Апстракти

COBISS.SR-ID 116375305